

30.8.2016

Dnro 404/D.a.5/2016

Metsähallitus Metsätalous Oy
Juutua-Tuulispään erityisalue suunnittelu
Projektipäällikkö Pauliina Kulha
pauliina.kulha@metsa.fi
kirjaamo@metsa.fi

Asia: Juutua-Tuulispään erityisalue suunnitelmaan tehty esitys uudesta koiravaljakkoreitistä Nukkumajoen alueella

1. Saamelaiskäräjien kanta

Saamelaiskäräjät on saanut tiedon, että Juutuan-Tuulispään virkistysmetsän erityisalue suunnittelun yhteistyöryhmän seuraavassa kokouksessa 31.8.2016 on tarkoitus käsitellä matkailuyrittäjän esitystä kolmesta uudesta koiravaljakkoreitistä Nukkumajoen alueella. Yhteistyöryhmän 31.8.2016 kokousaineiston perusteella reitit kulkevat Nukkumajoen länsirannalla 1) Pitkäjärvelle; 2) Tervakotavaaran ympäri, sekä 3) Ahvenjärvelle (Ahvenjärvi on yksityisomistuksessa). Alueella ei ole aikaisemmin harjoitettu koiravaljakkotoimintaa, vaan alue on erityisesti poronhoitoon varattua aluetta ja saamelaisten kotiseutualuetta, jossa saamelaisilla on omaa kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto.

Saamelaiskäräjät vastustaa esitystä saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksia heikentävänä ja vaatii, ettei esitystä hyväksytä osaksi erityisalue suunnitelmaa. Esitys olisi toteutuessaan ristiriidassa perustuslain 17.3 §:n sekä poronhoitolain 2.2 §:n, velvoitteiden kanssa, metsähallituslain 6.2 §:ssä säädetyn, Metsähallituksen saamelaiskulttuurin ja poronhoidon turvaamisvelvollisuuden kanssa, sekä Suomea sitovien kansainvälisten sopimusten velvoitteiden kanssa. Reittien sijoittuminen valtakunnallisesti merkittävälle muinaisjäännösalueelle on ristiriidassa myös muinaismuistolain velvoitteiden kanssa. Toiminnasta aiheutuisi myös vesilain 2. luvun 3.1 §:n 1 kohdan mukaista tarpeetonta vahinkoa, haittaa ja häiriötä, josta aiheutuu vähäistä suurempaa haittaa alueen saamelaiselle poronhoidolle (HE 277/2009 vp: 46-47).

Saamelaiskäräjät haluaa muistuttaa, että suunnitelman tulee perustua alkuperäiskansojen näkemyksiin ja tarpeisiin Akwe Kon -ohjeiden mukaisesti, eikä reittejä tule hyväksyä Juutua-Tuulispään erityisalue suunnitelmaan. Sekä Akwe Kon -työryhmä, että Hammastunturin paliskunta, jonka alueelle reitit sijoittuisivat, vastustavat esitystä.

2. Perustelut

2.1 Reitit heikentäisivät merkittävästi saamelaisten oikeutta ylläpitää ja kehittää kieltään ja kulttuuriaan, ml. perinteiset elinkeinot

Reiti sijaitsevat kokonaisuudessaan Hammastunturin tärkeimmällä talvilaidunalueella, projen laidunalueen keskellä. Paliskunnassa harjoitetaan perinteistä saamelaista poronhoitoa, joka perustuu luonnonlaitumien kestäväan käyttöön. Laidunkiertojärjestelmän onnistumisella on

keskeinen merkitys saamelaisporonhoidon jatkuvuuden, saamelaisten perinteisen tiedon säilymisen sekä ympäristön tilan kannalta.

Saamelainen poronhoito on saamen kielen ja kulttuurin eräs tärkeimmistä kivijaloista, sillä se ylläpitää ja siirtää saamen kieltä ja mm. luontoon, luonnonilmiöihin, kulttuuriperintöön ja saamelaiseen tapaoikeuteen liittyvää perinteistä tietoa sukupolvelta toiselle. Poronhoito tarjoaa raaka-aineita myös saamen käsityölle, joka osaltaan ylläpitää saamen kieltä ja kulttuuria. Saamelainen poronhoito, kuten myös saamen käsityö, nauttii perustuslain 17.3 §:n sekä Suomea sitovien kansainvälisten ihmisoikeussopimusten suojaa (mm. YK:n alkuperäiskansajulistus, YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus, sekä YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus). Saamelainen perinteinen poronhoito on lisäksi biodiversiteettisopimuksen artiklassa 10(c)¹ tarkoitettua alueen luonnonvarojen perinteistä käyttöä sekä artikla 8(j):n² nojalla suojattua saamelaisten biologisen monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön kannalta merkittävää tietämystä ja käytäntöä.

Hammastunturin paliskunnassa on paljon muutakin maankäyttöä, kuten kullanhoidontaa, metsätaloutta, massaturismia ja infrastruktuuria, joka on kaventanut merkittävästi paliskunnan laidunalueita. Laidunkiertojärjestelmän onnistuminen edellyttää laajoja yhtenäisiä alueita, minkä vuoksi muu maankäyttö paliskunnan alueella on jo johtanut laidunkiertojärjestelmän ylläpitämisen merkittävään vaikeutumiseen. Esimerkiksi metsätalous on tuhonnut paliskunnan tärkeitä luppoalueita, joiden merkitys on korostunut ilmastonmuutoksesta johtuvien kovien hankien ja kasvillisuuspeitteen jäätyksen vuoksi. Muun maankäytön vuoksi alueet, joilla muuta maankäyttöä on rajoitettu, ovat erityisen tärkeitä saamelaispaliskuntien laidunkierron onnistumiseksi. Juutua-Tuulispään alue on erityisen tärkeä syys- ja talvilaidunalueena sekä Hammastunturin (syys- ja talvilaidun) että Muddusjärven paliskunnalle (talvilaidun), ja muuta maankäyttöä alueella tulee vastaisuudessakin rajoittaa. Esitetyt reitit sijaitsevat Hammastunturin paliskunnan kolmen tokkakunnan talvilaidunalueilla, jossa porot laiduntavat joulukuusta toukokuuhun saakka.

Hammastunturin paliskunnalla on jo omakohtaista kokemusta koiravaljakkotoiminnan negatiivisista vaikutuksista saamelaisporonhoidolle. Koiravaljakkotoiminta lisää paitsi melua (koirien haukkuminen), myös liikkumista ja ihmistoimintaa erityisesti poronhoitoon varatulla alueella, jossa tulisi olla poroilla laidunrauha. Erityisen vahingollista laidunrauhan rikkoutuminen koiravaljakkotoiminnan vuoksi on kantaville vaatimille, ja vaatimia juoksuttavat irtokoirat sekä lisääntynyt melu ja ihmistoiminta ovat johtaneet vaatimien ennen aikaiseen vasomiseen ja siten lisääntyneeseen vasakuolleisuuteen. Jopa poronhoitajat välttävät vaatimien ylimääräistä häiritsemistä keväällä vasomisen onnistumiseksi. Lisäksi koiravaljakkotoiminnan myötä lisääntyneet kulku-urat ovat mahdollistaneet porojen hallitsemattoman siirtymisen alueelta toiselle ja sekoittumisen muiden tokkakuntien ja paliskuntien kanssa. Tämä taas on lisännyt sekä poronhoitajien työtaakkaa ja kustannuksia, että edellyttänyt ratkomiserotusten pitämistä vasomisen onnistumisen kannalta kaikista herkimpään aikaan keväällä. Paliskunta välttää erotusten pitämistä kevääl-

¹ Yleissopimuksen artikla 10 (c) velvoittaa sopimusosapuolia suojelemaan ja kannustamaan biologisten resurssien taanomaista käyttöä perinteisten kulttuuristen tapojen mukaisesti, jotka soveltuvat suojelun ja kestävän käytön vaatimuksiin.

² Yleissopimuksen artikla 8(j): ”Sopimusosapuolien tulee kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti kunnioittaa, suojella ja ylläpitää biologisen monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön kannalta merkittävää alkuperäiskansojen ja perinteisen elämänmuodon omaavien paikallisyhteisöjen tietämystä, innovaatioita ja käytäntöjä, sekä edistää ja laajentaa niiden soveltamista tämän tietämyksen, innovaatioiden ja käytäntöjen omistajien luvalla ja myötävaikutuksella sekä rohkaista tämän tietämyksen, innovaatioiden ja käytäntöjen käytöstä saatujen hyötyjen tasapuolista jakamista.” Suomesa biodiversiteettisopimuksen alkuperäiskansoja koskevat velvoitteet koskevat saamelaisia.

lä kantavien vaatimien laidunrauhan ja onnistuneen vasomisen turvaamiseksi. Lisäksi matkailuyrittäjät ovat paliskunnan huomautuksista huolimatta ajaneet koiravaljakoilla tokkien sisällä, mikä on edellyttänyt porojen ylimääräistä paimentamista porojen kanssa ja paikallaan pitämiseksi.

Esitetyt reitit kulkevat läpi paliskunnan kolmen tokkakunnan porojen talvilaidunalueen, ja toteutuessaan katkaisisivat porojen kuljetusreitit Tupavaaran erotusaitaan ja estäisivät Tupavaaran erotusaidan syöttöaidan käyttämisen. Mikäli reitit toteutuvat, joutuu paliskunta lisäksi turvautumaan lisärakentamiseen erotusten järjestämiseksi omalla kustannuksellaan. Poronhoitajat ovat paitsi saamelaisen kulttuurin kivijalka, myös yksityisyrittäjiä, ja poronhoidon aluetaloudellinen merkitys on mittava: vuonna 2014 tehdyn selvityksen mukaan Suomen ja Ruotsin porotalouden työllistävä vaikutus oli 15000 henkilöä ja kokonaisliikevaihto noin 1.3 miljardia euroa. Suomen osuus tästä kokonaisuudesta oli noin kaksi kolmannesta – suurin osa Pohjois-Suomesta. Onkin kohtuutonta, että yhden matkailuyrittäjän toimeentulo turvattaisiin useiden kymmenien poronhoitajien toimeentulon kustannuksella.

Suunnittelualueella on saamelaisporonhoidolle erityistä merkitystä, eikä alueen suunnitelmalla saa heikentää saamelaiskulttuurin (ml. poronhoito ja käsityö) harjoittamisedellytyksiä. Huomautettakoon, että reitit sijoittuvat erityisesti poronhoitoon varatulle alueelle, jossa maata ei saa käyttää sillä tavoin, että siitä aiheutuu huomattavaa haittaa poronhoidolle. Metsähallitus on lisäksi metsähallituslain 6.2 §:n nojalla velvoitettu turvaamaan saamelaisten saamelaiskulttuurin harjoittamisedellytykset (ml. poronhoito ja käsityö) sekä poronhoitolaissa säädettyjen velvoitteiden toteutuminen hallinnoimiensa luonnonvarojen hoidossa, käytössä ja suojelussa. Lisäksi Pohjois-Lapin maakuntakaavassa alue on merkitty merkinnällä MU-1, jossa poronhoidon ja muiden luontaiselinkeinojen alueidenkäytölliset toiminta- ja kehittämisedellytykset on turvattava. MU-1 merkinnällä osoitetaan alueita, jotka on tarkoitettu pääasiassa metsätalouteen ja poronhoitoon, joille suuntautuu ulkoilupaineita ja joille on **tarkoitus sijoittaa ulkoilun ohjaamistarpeen vuoksi polkuja tai ulkoilureittejä** levähdys- ja muine tukialueineen. Kaavamääräys ei mahdollista yritystoimintana harjoitettavaa koiravaljakkotoimintaa alueella.

2.2 Reitti kulkee Nukkumajoen talvikylän lävitse

Esitetyt reitit kulkevat Nukkumajoen talvikyliä (ainakin Nukkumajoki 3 ja Nukkumajoki 5 sijaitsevat reitillä) halki. Nukkumajoen talvikylät muodostavat Suomessa ainutlaatuisen saamelaisen talvikyläkokonaisuuden, sillä se koostuu jopa kahdeksasta talvikylästä. Kohteet kuuluvatkin Nukkumajoen valtakunnallisesti merkittäviin muinaisjäännöksiin (Maiseman muisti 2001). Talvikylät ovat muinaismuistolain (295/1963) nojalla suojeltuja kiinteitä muinaisjäännöksiä, joiden kaivaminen, peittäminen, muuttaminen, vahingoittaminen, poistaminen ja muu siihen kajoaminen kielletty (lain 1.2 §). Koiravaljakkoreittien sijoittaminen talvikyliä halki tai välittömään läheisyyteen ei ole muinaismuistolain nojalla mahdollista.

Nukkumajoen talvikyläkokonaisuus on lisäksi maisemallisesti arvokas alue (Pohjois-Lapin maakuntakaavassa merkitty merkinnällä ma), sekä muinaismuistolain nojalla suojeltu valtakunnallisesti tai seudullisesti merkittävä alue (kaavamerkintä SM). Kaavamerkintä edellyttää, että alueen suunnittelussa on turvattava merkittävien kulttuurihistoriallisten ja maisemallisten arvojen säilyminen. Maisemallisesti arvokkailla alueilla (ma) on lisäksi voimassa MRL 43.2§ ja 128§:n mukainen toimenpiderajoitus (maisematyö lupa). Maisematyö lupa vaaditaan maisemaa merkittävästi muuttavaa toimenpidettä varten. Ottaen huomioon sen, ettei koi-

ravaljakkotoiminta kuulu alueen perinteisiin käyttömuotoihin, on sitä pidettävä maisemaa merkittävästi muuttavana toimintana, joka vaatii MRL:n mukaisen maisematyöluvan.

Nukkumajoen alue kuulu lisäksi Inarijärven ja Juutuanjoen maisemat -maisema-aluekokonaisuuteen, jota Ympäristöministeriö esittää uutena kohteena valtakunnallisesti arvokkaaksi maisema-alueeksi. Maankäyttö- ja rakennuslaissa olevat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet edellyttävät, että arvokkaat maisema-alueet otetaan huomioon alueiden käytössä. Koiravaljakkotoimintaa täysin uutena maankäyttömuotona on arvioitava MRL:n 22.2 §:n 2 kohdan mukaisesti; koiravaljakkotoiminnalla on merkittävä vaikutus kansalliseen kulttuuriperintöön.

Ottaen huomioon Nukkumajoen alueen kultturi- ja maisema-arvot sekä saamelaisille että kansallisesti, muinaismuistolain velvoitteet sekä valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet, ei koiravaljakkoreittejä tule perustaa alueelle.

2.3 Koiravaljakkotoiminta Metsähallituksen hallinnoimilla vesialueilla

Kahden reitin päätöspiste on vesistöjen jäällä (Pitkäjärvi ja Ahvenjärvi), joista Ahvenjärvi kuulu yksityisomistukseen. Saamelaiskäräjät huomauttaa, että vesilain tarkoittama yleiskäyttöoikeus antaa vesilain 2. luvun 3.1 §:n 1 kohdan mukaan oikeuden kulkea vesistössä ja sen jäällä ainoastaan, mikäli liikkumisesta ei aiheudu **tarpeetonta vahinkoa, haittaa tai häiriötä**. Hallituksen esityksessä vesilainsäädännön uudistamiseksi (HE 277/2009 vp) pukälän yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että “Yleiskäyttöoikeuksien lainsäädännöllisenä lähtökohtana on, että niiden käyttämisestä ei aiheudu vesialueen omistajalle tai haltijalle taikka **muille intressitahoille vähäistä suurempaa haittaa**”. Kuten aiemmin on todettu, koiravaljakkotoiminta ko. alueella häiritsee porojen talvilaidunrauhaa, estää kuljetuksen Tupavaaran erotusaitaan sekä vaikeuttaa merkittävästi Hammastunturin paliskunnan porojen kokoamis- ja koossapitämistyötä, lisäten näin kohtuuttomasti Hammastunturin paliskunnan työmäärää ja kustannuksia. Näin ollen koiravaljakkotoimintaa Pitkä- ja Ahvenjärvien jäällä on pidettävä vesilain tarkoittamana vähäistä suurempana haittana, eikä vesilain tarkoittamaa yleiskäyttöoikeutta voida soveltaa koiravaljakkotoimintaan. Koiravaljakkotoimintaa ei tule sallia alueella.

Inarissa 30.8.2016

Merk.
Heikki Paltto
I varapuheenjohtaja

Merk.
Anni-Helena Ruotsala
ympäristösihteeri

Merk.
Jarmo Haataja
Hammastunturin paliskunnan poroisäntä

(I varapuheenjohtaja hyväksyi lausunnon 30.8.2016)

Tiedoksi

Inarin kunnan vs. ympäristötarkastaja Juhana Jalkanen
Muddusjärven paliskunta